

Т.С.ГОРБАЧ *

РУСЬКЕ КОРОЛІВСТВО Й НІМЕЦЬКИЙ ОРДЕН ЗА ЧАСІВ ЮРІЯ II **

Досліджуються відносини Руського королівства з державою Німецького ордену за правління Юрія II. Проаналізовано зміст його договорів із хрестоносцями. Висунуто гіпотезу про те, що після смерті останніх Романовичів галицько-волинське боярство восени 1324 р. відрядило посольство до великого князя литовського Гедиміна для узгодження кандидатури Болеслава Тройденовича на руський престол. Береться під сумнів поширене в історіографії твердження про участь руського рицарства в польсько-орденській війні 1327–1332 рр.

Ключові слова: Юрій II, Руське королівство, Німецький орден, договори, татарська загроза, польсько-орденська війна.

I

Початки міждержавних відносин Руського королівства з Німецьким орденом сягають середини XIII ст., проте перші персональні контакти Романовичів з орденськими рицарями могли зав'язатися ще на початку цього століття¹. За правління короля Данила підґрунтям для русько-орденського порозуміння стало ятвязьке питання, відображене в угоді від 1254 р., укладеній у Рачонжі². Подальший розвиток дипломатичних відносин аж до початку XIV ст., мабуть, не був таким інтенсивним, позаяк про це не залишилося документальних свідчень навіть у дбайливо збережених орденських архівах. Відродження політичних зв'язків, зафіксоване в посланні 1316 р. Андрія та Лева II до верховного магістра Карла фон Тріра, було зумовлене небезпекою, що виходила від спільного ворога – Великого князівства Литовського.

Однак найбільш енергійно про зміцнення русько-орденських відносин дбав Юрій II. Чотири з шести відомих на сьогодні його грамот стосувалися регуляції дипломатичних відносин Руського королівства з державою Німецького ордену у Пруссії. Ідеться про автентичні документи 1325, 1327, 1334, 1335 рр., які зберігаються у фондах Таємного державного архіву пруської культурної спадщини в Берліні. Тексти русько-орденських договорів неодноразово

* Горбач Тимур Сергійович – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник відділу джерелознавства Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.Вернадського (Київ)

E-mail: tamerlangorbach@gmail.com

** Матеріали для статті зібрано впродовж 2016 р. завдяки фінансовій підтримці Музею історії Польщі (Варшава) та Наукового товариства імені Шевченка у США.

¹ Масан О. Данило Романович і рицарсько-чернечі ордени: проблема взаємовідносин // Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології. – Т.2. – Чернівці, 2008. – С.137–138.

² Preußisches Urkundenbuch / Hrsg. von [R.] Philippi, [C.P.] Wölky. – Bd.1. – H.1. – Königsberg, 1882. – №298.

видавалися. Востаннє їх було надруковано у збірнику актів та документів Галицько-Волинського князівства, підготовленому О.Купчинським³. Попри загалом високий рівень цього видання, що відповідає сучасним археографічним вимогам до публікації історичних джерел, у ньому все ж трапляються окремі помилки⁴.

Період правління Юрія II – останнього суверенного володаря Руського королівства – надзвичайно слабо висвітлено у джерелах. Занепад придворного літописання Південно-Західної Русі наприкінці XIII ст., поряд із незадовільною збереженістю князівських архівів суттєво ускладнює дослідження будь-яких історичних процесів, що відбувалися на цих теренах у першій половині XIV ст. Скупі повідомлення іноземних хронік, відголоски про руські справи в папських буллах та кореспонденції сусідніх монархів, а також нечисленні вцілілі документи з князівської канцелярії – от і все, що є в розпорядженні дослідника. Незважаючи на обмаль джерел особа цього князя та проваджена ним зовнішня політика стала предметом зацікавлення багатьох фахівців.

М.Грушевський відзначав, що союз з Орденем, започаткований ще за короля Данила, було спрямовано проти Литви, а згодом – Польщі. За правління ж Юрія II ініціатива в поновленні союзних угод, на його думку, виходила від «пруських рицарів», для яких під час боротьби з Польщею був важливим нейтралітет руського князя⁵. У старшій польській історіографії часто наголошувалося на прихильному ставленні мазовецького П'яста до польського короля Владислава I Локетка, якому той нібито завдячував посадженням на руський престол⁶. Водночас польські історики доволі скептично оцінювали практичне значення договорів Юрія II з Німецьким орденем. Г.Пашкевич не вбачав у них ознак повноцінного союзу, вважаючи засадничим аспектом тогочасних русько-орденських відносин прагнення розвивати торговельні зв'язки, що приносили багато користі обом державам⁷. Про взаємовигідну торгівлю як запоруку порозуміння Галицько-Волинської Русі з орденською Пруссією пізніше писали також українські дослідники І.Крип'якевич і М.Ждан⁸. С.Зайончковський уважав однією з головних причин зближення Юрія II з Орденем литовську загрозу, а надто загарбання Литвою Підляшшя, що нібито відбулося в 1323–1324 рр.

³ Купчинський О. Акти та документи Галицько-Волинського князівства XIII – першої половини XIV ст. Дослідження. Тексти. – Л., 2004. – 1282 с.

⁴ Див., напр.: Там само. – №10. – С.178 (пропущено слово «tenenda»).

⁵ Грушевський М. Історія України-Руси. – Т.3. – К., 1993. – С.112, 126.

⁶ Prochaska A. W sprawie zajęcia Rusi przez Kazimierza Wielkiego // *Кwartalnik Historyczny*. – R.6. – Lwów, 1892. – S.6; Dąbrowski J. Z czasów Łokietka: Studya nad stosunkami polsko-węgierskimi w XIV w. – Cz.1 // *Rozprawy Akademii Umiejętności: Wydział Historyczno-Filozoficzny: Serya II*. – T.34. – Kraków, 1916. – S.318–321; Długopolski E. Władysław Łokietek na tle swoich czasów. – Wrocław, 1951. – S.223–224. Лише В.Абрагам дотримувався протилежної думки, зазначивши, що Юрій II після утвердження на руському престолі займав ворожу позицію стосовно Польщі, натомість добре ладнав із Німецьким орденем (див.: Abraham W. Powstanie organizacji kościółca łacińskiego na Rusi. – T.1. – Lwów, 1904. – S.193).

⁷ Paszkiewicz H. Ze studiów nad polityką polską, litewską i krzyżacką Bolesława Jerzego, ostatniego księcia Rusi Halicko-Włodzimierskiej // *Ateneum Wileńskie*. – Z.5/6. – Wilno, 1924. – S.54–55, 61 (прим.2).

⁸ Крип'якевич І. Галицько-Волинське князівство. – К., 1984. – С.110; Ждан М. Романовичі і Німецький хрестоносний Орден // *Український історик*. – 1973. – №3/4. – С.64–68.

Він також заперечував існування будь-якого антагонізму між Юрієм II та Польщею, попри те, що орденські рицарі намагалися втягнути володаря Русі до кола недругів польської держави⁹. Подібно міркував Б.Влодарський, пояснюючи спроби налагодження відносин Ордену з руським князем превентивними контрзаходами хрестоносців, які шукали союзників напередодні війни з Польським королівством. Однак їм не вдалося розладнати «дружнього зв'язку», що єднав Юрія II з Владиславом I Локетком¹⁰. Абстрагуючись від цих висновків, важко відшукати прямі вказівки на такий стан речей у джерелах, ба більше, маємо протилежну ситуацію: чотири «дружніх документи» виставлено руським князем для Ордену, і жодного – для польського короля.

На тлі жвавого інтересу польської історіографії до відносин Руського королівства з орденською державою, значно менше зацікавлення щодо цієї проблеми виказали німецькі історики. Із-поміж них можна відзначити хіба що К.Форстройтера, котрий здійснив детальний аналіз русько-орденських договорів 1316–1335 рр.¹¹ За останнє десятиліття українські дослідники О.Масан¹² та Л.Войтович¹³ підготували розвідки з історії дипломатичних зв'язків Галицько-Волинської Русі з Німецьким орденем, однак результати цих студій не вийшли поза межі вже відомих фактів та ustalених концепцій.

II

Болеслав (рідне, католицьке ім'я Юрія II) був сином черського князя Тройдена I та доньки руського короля Юрія I – Марії. Після смерті князів-співправителів Андрія й Лева II – останніх представників чоловічої лінії правлячого дому Романовичів – Болеслав посів престол Руського королівства, узявши собі ім'я Юрій на честь свого діда по матері.

Брак джерел не дозволяє нам визначити точний час інтронізації Юрія II. Знаємо лише, що сталося це між 1323 і 1325 рр. *Terminus post quem* є лист польського короля Владислава I Локетка до папи Іоанна XXII від 21 травня 1323 р., в якому він повідомляв про смерть останніх Романовичів¹⁴. За *terminus ante quem* слугує документ від 1325 р., виставлений Юрієм II для Німецького ордену, яким князь засвідчив намір зберігати дружні відносини з хрестоносцями¹⁵.

⁹ *Zajaczkowski S.* Polska a Zakon Krzyżacki w ostatnich latach Władysława Łokietka. – Lwów, 1929. – S.103–104.

¹⁰ *Włodarski B.* Polska i Ruś 1194–1340. – Warszawa, 1966. – S.271–285.

¹¹ *Forstreuter K.* Preußen und Rußland im Mittelalter: Die Entwicklung ihrer Beziehungen vom 13. bis 17. Jahrhundert. – Königsberg, 1938. – S.18–22; *Idem.* Preußen und Rußland von den Anfängen des Deutschen Ordens bis zum Peter der Großen. – Göttingen, 1955. – S.30–35.

¹² *Масан О.* Німецький Орден у Пруссії і Галицько-Волинське князівство в першій половині XIV ст.: дипломатичні відносини // Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології. – Т.1. – Чернівці, 2007. – С.78–87.

¹³ *Войтович Л.В.* Тевтонський орден у політиці Галицько-Волинського князівства // Український історичний журнал. – 2010. – №6. – С.4–17.

¹⁴ *Monumenta Poloniae Vaticana / Ed. J.Ptaśnik.* – Т.3: *Analecta Vaticana* (1202–1366). – Cracoviae, 1914. – №83.

¹⁵ Я.Тенговський увів у науковий обіг невідомий раніше документ (трансумпт із Коронної метрики), котрий проливає світло на початковий етап правління Юрія II, що проходив (як видно з

Незадовго перед тим, як Юрій II почав князувати в Галицько-Волинській Русі, відбулася одна цікава подія. Із листа комтура Бальгі Дітріха фон Альтенбурґа до комтура Кеніґсберґа Гайнріха фон Ізенберґа від 15 листопада 1325 р. дізнаємося про те, що шестеро русинів із Володимира та один із Візни прибули до Цинтена, розшукуючи своїх слуг («familiam»), яких восени попереднього року люди Ордену схопили на шляху неподалік від Гродна¹⁶. Бальгійський комтур також зазначав, що русини везли запечатаний лист («litteram clausam») для брата Зіґгарда від короля Русі¹⁷. Що ж робили володимирці в Литві восени 1324 р.? Припускаємо, що згадані слуги належали до руського посольства, котре прямувало до Вільна на зустріч із великим князем литовським Ґедиміном¹⁸. Метою перемовин, на нашу думку, могло бути два питання: 1) узгодження кандидатури Болеслава Тройденовича на руський престол; 2) обговорення можливих заручин Юрія II з молодшою донькою Ґедиміна – Офкою (Євфимією) задля укладення династичного союзу, що поклав би край боротьбі Мазовії й Литви за галицько-волинську спадщину.

Із вигасанням династії Романовичів у Руському королівстві утворився тимчасовий вакуум влади. Період *interregnum* став сприятливою нагодою для того, аби кровноспоріднені з руськими володарями монархії особи із сусідніх країн заходилися висувати свої претензії на вакантний престол. До кола найближчих претендентів, окрім, власне, Болеслава Тройденовича, належали добжинський князь Владислав та молодший син Ґедиміна – Любарт (Дмитро).

інтитуляції) під регентством його матері Марії. Відсутність датування на акті не дозволяє з упевненістю говорити про час вступу Юрія на галицько-волинський престол, однак польський дослідник дійшов висновку, що це могло відбутися вже наприкінці 1323 р. (див.: *Tegowski J. Okoliczności wstąpienia na tron halicko-wolyński Piasta mazowieckiego Bolesława Trojdenowicza (nieznane dokumenty ruskie z XIV wieku) // Studia Podlaskie. – Т.18. – Białystok, 2009/2010. – S.313–328*). Версія Я.Тенговського може бути слушною, якщо часом народження князя вважати 1310 р. У такому разі, прибувши в Русь 1323 р., Юрій II мав, вочевидь, 13 років і деякий час ще перебував під опікою матері. У 1325 р. князь уже досяг свого повноліття й почав самостійно правити руськими землями, про що свідчить відповідний документ для Ордену (див.: *Grabowski J. Dynastia Piastów mazowieckich: Studia nad dziejami politycznymi Mazowsza, intytlucją i genealogią książąt. – Kraków, 2012. – S.65*). Проте це припущення потребує додаткової аргументації.

¹⁶ Preußisches Urkundenbuch / Hrsg. von M.Hein, E.Maschke. – Bd.2. – Königsberg, 1939. – №536.

¹⁷ Чи варто ототожнювати цей лист із документом Юрія II від 1325 р., як пропонував у порядку другий тому «Preußisches Urkundenbuch» (див.: №537. – S.362)? Однозначно сказати важко, адже за нормами середньовічної дипломатії «litterae clausae» належали до приватної кореспонденції, що містила конфіденційну інформацію, а тому складалися й запечатувалися відповідним чином (див., напр.: *Bresslau H. Handbuch der Urkundenlehre für Deutschland und Italien. – Bd.1. – Leipzig, 1889. – S.59–60; Egger C. Littera patens, littera clausa, cedula interclusa: Beobachtungen zur Formen urkundlicher Mitteilungen im 12. und 13. Jahrhundert // Wege zur Urkunde, Wege der Urkunde, Wege der Forschung: Beiträge zur europäischen Diplomatie des Mittelalters / Hrsg. von K.Hruza, P.Herold. – Wien [etc.], 2005. – S.42–44*). Натомість документ Юрія II слід віднести до категорії публічних, на що вказують його внутрішні та зовнішні ознаки: характерна клаузула промульгації: «Noverint universi, ad quos presens scriptum fuerit devolutum» та велика висла печатка, що нею було скріплено документ. Окрім того, пергаментний аркуш, на якому написано текст, узагалі не містить слідів складання, а отже він надсилався до адресата в розгорнутому вигляді або як сувій (див.: *Купчинський О. Акти та документи Галицько-Волинського князівства XIII – першої половини XIV ст. ... – С.167*). Про що саме Юрій II писав у листі до Зіґгарда фон Шварцбурґа ми не знаємо. Можливо, князь клопотався про звільнення ув'язнених. Утім можемо лише констатувати, що він підтримував зв'язки зі своїм впливовим родичем з орденської братії.

¹⁸ Пор.: *Шабульдо Ф. Земли Юго-Западной Руси в составе Великого княжества Литовского. – К., 1987. – С.33–34.*

Із-поміж усіх права останнього на галицько-волинську спадщину були найвагомішими, адже, за однією з прийнятих версій, він був одружений із донькою володимирського князя Андрія¹⁹. Захищаючи інтереси свого сина Гедимін силою зброї намагався усунути його конкурентів від боротьби за руський престол. Задля цього литовці здійснили декілька спустошливих набігів на родові володіння обох претендентів. Із папської булли від 19 серпня 1324 р., надісланої до цешинського князя Казимира, дізнаємося про напад на землі Болеславового батька – черського князя Тройдена I²⁰. Цей похід міг відбутися наприкінці 1323 або на початку 1324 рр.²¹ Незадовго до того, 14 вересня 1323 р., литовське військо на чолі з плоцьким князем Вацлавом (зятєм Гедиміна) сплюндрувало Добжинську землю – володіння княгині Анастасії, удови Земовита добжинського й матері Владислава²².

Русько-литовські переговори мали неодмінно проходити за участі послів від хана Узбека²³. Про перебування татар в оточенні Гедиміна згадують посланці папських легатів, які прибули до Вільна на початку листопада 1324 р.²⁴ Як саме

¹⁹ Супрасльська летопись // Полное собрание русских летописей. – Т.35. – Москва, 1980. – С.61 («а Любарта принял володимирский князь к дотьце во Володимер и в Лудеськ и во всю землю Вольнскую»). Майже цілковита відсутність джерел із того часу, за винятком пізніх білорусько-литовських літописів, що сповнені багатьох неточностей і відвертих вигадок, спричинила багаторічну дискусію серед дослідників генеалогії князівських династій Романовичів та Гедиміновичів про походження Любартової дружини. Так, Я.Тенговський припускає, що нею могла бути донька князя Данила Острозького (див.: *Tegowski J. Pierwsze pokolenia Giedyminowiczów*. – Poznań [etc.], 1999. – S.23–25), Л.Войтович вважає, що дружиною Любарта була донька князя Лева II (див.: *Войтович Л.В. Княжа доба на Русі: портрети еліти*. – Біла Церква, 2006 – С.37–38, 512, 615).

²⁰ *Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae gentiumque finitimarum historiarum illustrantia* / Ed. A.Theiner. – Т.1. – Romae, 1860. – №303.

²¹ *Blaszczyk G. Dzieje stosunków polsko-litewskich od czasów najdawniejszych do współczesności*. – Т.1. – Poznań, 1998. – С.61.

²² *Petri de Dusburg Chronicon terrae Prussiae // Scriptorum rerum Prussicarum* / Hrsg. von T.Hirsch, M.Töppen, E.Strehlke. – Bd.1. – Leipzig, 1861. – P.188; *Spominki gnieźnieńskie // Monumenta Poloniae historica: Series nova* / Ed. V.Kürbis. – Т.6. – Warszawa, 1962. – S.98. Щоправда серед істориків немає одностайності з приводу трактування мотивів цього нападу (див., напр.: *Tegowski J. Okoliczności wstąpienia na tron...* – S.319–321).

²³ Упродовж першої половини XIV ст. Руська держава продовжувала перебувати у сфері впливу Золотої Орди. Ступінь і форми цієї залежності ще остаточно не з'ясовано. Деяку інформацію можна віднайти в актовому матеріалі сусідніх країн. Із листа польського короля до папи (1323 р.) стає відомо про те, що татари збирали щорічну данину з Русі («*annua tributa percipere consueverunt*»; див.: *Monumenta Poloniae Vaticana*. – Т.1. – №83. – P.73). Схожі відомості зустрічаємо в листі пруських єпископів до колеїї кардиналів (1340 р.) щодо небезпеки татарського вторгнення («*[...] imperator Tartarorum [...] cum regibus Litwinorum et Ruthenorum suis tributariis*» / «*[...] татарський хан [...] із королями литовців і русинів – своїми данниками*»; див.: *Preußisches Urkundenbuch* / Hrsg. von M.Hein. – Bd.3. – Lfg.1. – Königsberg, 1944. – №345. – S.240), а також в інших документах. Ще одна важлива проблема – залежність князівського престолонаслідування від впливів ханського двору. Промовисті слова ченця-францисканця Іоанна з Вінгертура, котрий прямо вказував на визначальну роль ординського правителя в посадженні на руський престол двох останніх Романовичів та Юрія II («*imperator Tartarorum duos paganos breviter ante ista tempora reges satis ydoneos Ruthenis prefecerat, quibus successive ab eis per venenum extinctis procuravit eis christianum Latinum*» / «*татарських хан поставив над русинами двох вельми достойних королів, яких вони пізніше звели зі світу за допомогою отрути; [після того] він призначив їм латинського християнина*»; див.: *Iohannis Vitodurani Chronica // Monumenta Germaniae historica: Script. rer. Germ.* : Nova series / Hrsg. von F.Baethgen. – Т.3. – Berlin, 1924. – P.184).

²⁴ Посланці повідомляли про те, що на одній з аудієнцій великий князь не зміг вислухати їх особисто, оскільки «*cum tartaris erat impeditus*» / «*був зайнятий із татарами*» (див.: *Русско-ливонские акты, собранные К.Е.Напьерским*. – Санкт-Петербург, 1868. – №67. – С.47).

проходили перемовини й чи відбулися вони взагалі – сказати важко з огляду на відсутність будь-яких відомостей про це у джерелах. Не знаємо навіть, чи дісталися руські послы до литовської столиці після того, як були заскочені орденським роз'їздом поблизу Гродна²⁵. Хай там як, але посланці папських легатів у своєму звіті жодним словом не згадують про присутність на той час у місті руської делегації.

Подальший розвиток подій прямо вказує на те, що дійти згоди в питанні укладення русько-литовського династичного союзу, схваленого Ордою, не вдалося. Уже наступного, 1325-го, року татари здійснили спустошливий похід у литовські землі: «Царь Азбякъ посылалъ князей Литвы воевати; и многа зла сотвориша Литвѣ, и со многимъ полоном придоша во Орду»²⁶. Юрій II, утвердившись на руському престолі, як і решта мазовецьких князів пристав на бік Ордену. Власне це була реакція на агресивні дії з боку Гедиміна: наприкінці листопада 1324 р. (вже після невдалих, або таких, що не відбулися, переговорів) численне литовське військо, очолюване намісником Гродна – Давидом, удерлося до Мазовії та сплюндрувало володіння князя Земовита II і плоцького єпископа Флоріана. Завдані литовцями збитки були такими значними, що 25 серпня 1325 р. Земовит II, його брат Тройден I, а також єпископ Флоріан були змушені звернутися до папи Іоанна XXII з проханням дозволити Німецькому ордену продовжити війну проти Литви, аби вберегти їхні землі від подальших нападів²⁷.

III

Документ від 1325 р. можна вважати відправною точкою у відносинах Юрія II з Німецьким орденем. Його текст доволі лаконічний порівняно з угодами 1327, 1334, 1335 рр. Руський князь не обіцяв хрестоносцям більше, аніж міг дати – лише мир і свою прихильність, як то було за його попередників. Увагу привертає клаузула інскрипції: «[...] honorabilibus dominis domino Wernhero magistro generali in Thorun (sic!) singulisque fratribus eiusdem ordini b. Marie deputatis»²⁸. Чому, власне, Торн/Торунь? Свого часу видавці збірника речетів документів Німецького ордену з Державного архіву Кенігсберга Е.Йоахім та В.Губач дивувалися щодо такого формулювання²⁹. Адже це місто, попри

²⁵ У своєму посланні до єпископів дерптського, езельського, намісника Ревельської землі та ради міста Риги від 1324 р. Гедимін нарікав, що хрестоносці, у супереч статтям мирного договору, укладеного 2 жовтня 1323 р., «omnes vias tam in terra quam in aquis suis custodiis munierunt, ita quod nullo a nobis ad vos vel a vobis ad nos valeat transmeare» / «на всіх шляхах як на землі, так і на воді, вони поставили свою сторожу, так, що ніхто ні від нас до вас, ані від вас до нас не може пройти» (див.: Русско-ливонские акты... – №69. – С.49). Отож за умов, коли Орден намагався всіляко перешкоджати будь-яким політичним та економічним контактам Литви з сусідніми країнами, не дивно, що руські послы дорогою до Вільна зазнали нападу від орденських людей.

²⁶ Патриаршая или Никоновская летопись // Полное собрание русских летописей. – Т.10. – Санкт-Петербург, 1885. – С.189; Пацуро В.Т. Образование Литовского государства. – Москва, 1959. – С.396.

²⁷ Codex diplomaticus Masoviae novus / Ed. I.Sułkowska-Kuraś, S.Kuraś. – Wrocław [etc.], 1989. – P.2. – №178.

²⁸ «[...] почесним панам – панові Вернеру, верховному маістрові в Торуні (sic!), та кожному з братів його Ордену блаженної Марії».

²⁹ Regesta historico-diplomatica Ordinis S. Mariae Theutonicorum 1198–1525 / Bearb. von E.Joachim; hrsg. von W.Hubatsch. – P.2. – Göttingen, 1948. – №549.

своє важливе торговельно-економічне значення, ніколи не виконувало функцій головної резиденції верховних магістрів, ба навіть ландмайстрів Пруссії. Дослідник історії Ордену К.Мілітцер у люб'язно наданому нам інтерв'ю висловив оригінальну думку: «Князь, імовірно, не писав листа власноруч, а доручив це зробити. Проте писар, схоже, був не надто вправним у латині. Слід було написати “ordinis” замість “ordini”, на що вже вказав упорядник збірника “Preußisches Urkundenbuch”. У зв'язку з цим Торн, можливо, був відомий більше, аніж Марієнбург, оскільки Марієнбург тоді лише розбудовували й готували як місце, де мав би оселитися верховний магістр»³⁰.

Про особу писаря не збереглося ніякої інформації. За спостереженням О.Купчинського, документи від 1325 і 1327 рр. написано однією рукою, імовірно у Володимирі³¹. Водночас, чи доречно було б підозрювати князівську канцелярію в непрофесійності або недостатній обізнаності з пруськими справами? Е.Суходольська, аналізуючи договори мазовецьких князів Земовита II, Тройдена I та Вацлава з хрестоносцями, укладені 2 січня 1326 р. у Страсбурзі, дійшла висновку, що тексти мали однаковий диктат, який походив з орденської канцелярії. Усі містили ідентичні клаузули нотифікації та короборації, котрі з незначними змінами використано також у грамоті Юрія II від 1325 р.³² Якщо текст документа руського князя було відредаговано за участі представника канцелярії одержувача, тобто Ордену, тоді як туди могла закрастися така прикра помилка?

Попри відсутність у тексті обмовки про клопотання Зіґгарда фон Шварцбурґа, можемо здогадатися, що його було видано на прохання Ордену, який підштовхувало до такого кроку загострення відносин із Польським королівством через Східне Помор'я. У передчутті прийдешньої війни обидві сторони заходилися шукати союзників. Орден заручився підтримкою західнопоморського князя Вартислава IV³³, мазовецьких правителів Земовита II, Тройдена I й Вацлава³⁴, а також силезького князя Генрика VI³⁵. Владислав I, зі свого боку, уклав матримоніальний альянс із Гедиміном. Давнішим союзником Локетка був його зять – угорський король Карл I Роберт. За таких обставин становище самого Юрія II та його держави значно ускладнилося. Оточений ворожими сусідами, він постановив зміцнити дружні відносини з орденською Пруссією.

IV

У липні 1327 р. дійшло до перших сутичок поляків із хрестоносцями: королівське військо напало на володіння орденського союзника – плоцького князя

³⁰ Особистий архів автора.

³¹ *Купчинський О.* Акти та документи Галицько-Волинського князівства XIII – першої половини XIV ст. ... – С.168.

³² *Suchodolska E.* Kancelarie na Mazowszu w latach 1248–1345: Ośrodki zarządzania i kultury. – Warszawa, 1977. – S.113; *Idem.* Regesty dokumentów mazowieckich z lat 1248–1345. – Warszawa [etc.], 1980. – S.81.

³³ *Preußisches Urkundenbuch.* – Bd.2. – №529.

³⁴ *Codex diplomaticus Masoviae novus.* – P.2. – №179–180. Документ Тройдена не зберігся, але він, найімовірніше, справді існував (див.: *Suchodolska E.* Regesty dokumentów mazowieckich... – S.81, 106 (№8)).

³⁵ *Preußisches Urkundenbuch.* – Bd.2. – №563.

Вацлава й оточило Гостинін. Верховний магістр поспіхом відрядив йому на допомогу загін на чолі з кульмським ландкомтуром. Перетнувши Віслу, той об'єднався з рицарями Вацлава та атакував нападників, змусивши їх відступити. Переслідуючи поляків, орденський загін удерся в Куявську землю, завдавши тут значних збитків. На цьому воєнні дії скінчилися. У вересні того ж 1327 р. у Влоцлавку король і магістр уклали річне перемир'я³⁶.

Ще до початку польсько-орденського конфлікту, а саме 9 березня 1327 р., Юрій II надіслав листа верховному магістрові Вернерові фон Орзельну³⁷. За структурою та змістом це послання майже дослівно повторювало документ князів Андрія й Лева II від 1316 р. Князь, спираючись на давню традицію дружніх відносин, яка пов'язувала його предків з Орденем, запевняв магістра в намірі й надалі перебувати з ним у мирі та злагоді, а за необхідності захищати його землі від татар чи будь-якого іншого ворожого нападу³⁸. Тлумаченню саме цієї тези дослідники традиційно приділяли особливу увагу. Якщо друга її частина («*hostili qualibet invasione*»), не зважаючи на свою завуальованість, загалом зрозуміла (найімовірніше йшлося про Литву), то перша («*premunire curabimus pre Tartaris dummodo nobis constiterit*»), попри недвозначне формулювання, викликає значно більше запитань. М.Грушевський висловлював сумніви щодо практичності такого зобов'язання. Характеризуючи документ Андрія та Лева II від 1316 р., він писав, що «в самій же грамоті вони тільки обіцяють рицарям боронити їх від татар, скоро йно довідають ся про їх ворожі замисли і «від всякого ворожого нападника». Сей остатній, занадто загальний вираз будить певні підозріння, що тут щось замовчано, і що татар, котрих напади не були так дуже страшні пруським рицарям, висунено в с'ім договорі навмисно наперед»³⁹. Непереконливим виглядає пояснення К.Форстройтера, котрий уважав, що внесення до тексту обох угод (1316, 1327 рр.) положення про боротьбу з татарами не мало реального значення з об'єктивних причин і слугувало лише засобом виправдання перед Римською курією союзницьких угод орденської держави зі «схизматиками»⁴⁰.

На нашу думку, йшлося радше не про відкрите протистояння Русі з Ордою, а про завчасне оповіщення хрестоносців про небезпеку в разі появи відомостей про західний похід татар. Так було й раніше, наприклад 1248 р., коли папа Інокентій IV у листі до князя Данила Романовича просив його, аби він, тількино дізнається про наближення татарського війська до кордонів «християнського світу», без зволікань сповістив братів Німецького ордену у Пруссії, щоб уже ті передали цю звістку до Риму⁴¹.

³⁶ Про початкову фазу війни див.: *Jurek T.* Prolog wojny polsko-krzyżackiej w 1327 r. // *Baltikum: Studia z dziejów polityki, gospodarki i kultury XII–XVII w., ofiarowane Marianowi Biskupowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin* / Pod. red. Z.H.Nowaka. – Toruń, 1992. – S.168.

³⁷ *Codex diplomaticus Prussicus* / Hrsg. von J.Voigt. – Bd.2. – Königsberg, 1842. – №119.

³⁸ *Ibid.* – P.157 («*Ceterum terras vestras fideliter premunire curabimus pre Tartaris dummodo nobis constiterit et ab hostili qualibet invasione*» / «Будемо, урешті, старатися захистити ваші землі від татар і від будь-якого іншого ворожого нападу, як тільки це нам випаде»).

³⁹ *Грушевський М.* Історія України-Руси. – Т.3. – С.116.

⁴⁰ *Forstreuter K.* Preußen und Rußland im Mittelalter... – S.18.

⁴¹ *Historica Russiae monumenta* / Ed. A.I.Turgeniev. – Т.1. – Petropoli, 1841. – №77. Зі схожим посланням понтифік звернувся до магістра та братів Німецького ордену (див.: *Ibid.* – №79).

Проте як можна пояснити занепокоєння Ордену з приводу татарської загрози в реаліях того часу? Адже, на перший погляд, вагомих причин остерігатися масштабного вторгнення кочовиків не існувало. І справді, великого походу на Західну Європу годі було очікувати, але напади татар (часто спільно з руським військом) на Польщу й Угорщину в 1320–1340-х рр. відбувалися з певною регулярністю⁴². У згаданому раніше листі Владислава I Локетка до Іоанна XXII від 1323 р. польський король, інформуючи папу про загибель руських князів Андрія та Лева II, які слугували йому за «нездоланний щит» проти татар, нарікав, що після їх смерті кочовики, зайнявши Руську землю, загрожуватимуть Польщі, і для захисту свого краю прохав понтифіка оголосити хрестовий похід. Іоанн XXII дослухався до цих слів, відтак у червні – серпні 1325 р. надіслав три послання до Владислава I та «всіх вірних Христа» в Польщі, обіцяючи повне відпущення гріхів тим, хто зголоситься на боротьбу «contra Scismaticos, Tartaros, paganos aliasque permixtas nationes infidelium» / «проти схизматиків, татар, язичників та інших збурених невірних народів»⁴³. Вочевидь саме в контексті підготовки до цієї акції слід розуміти звістку торнського анналаста про те, що магістр В. фон Орзельн не дозволив хрестоносцям «зеленого хреста» проповідувати хрестовий похід у Пруссії⁴⁴. Мотиви такого вчинку цілком зрозумілі – небажання будь-чим допомагати вороже налаштованим полякам, які наполегливо домагалися від Ордену повернення Східного Помор'я.

Кордони Угорського королівства також перебували в небезпеці. Із листа-відповіді Іоанна XXII до Карла I Роберта, надісланого 13 вересня 1325 р., довідемося, що король просив папу виділити субсидію «ut ad refrenandam nationum infidelium [...] regno vicinarum, contra quas [...] pugnare frequenter oportet»⁴⁵. Хто був цим ворогом можна легко зрозуміти з наступного листа понтифіка, датованого 1 жовтня того ж року, в якому Іоанн XXII вітав Карла I з нещодавно здобутою перемогою й дякував угорському королеві за надісланих йому «duos juvenes Tartaros» / «двох молодих татар»⁴⁶. Чутки про перемогу угорців над ординцями дісталися також Пруссії⁴⁷.

Залучення Риму до вирішення проблеми татарських нападів на польські та угорські землі надало їй загального розголосу. Орден, напевно, був добре поінформований про ці події через свого прокуратора в Римській курії. Отож можемо говорити про те, що занепокоєння його татарською загрозою таки

⁴² Волощук М. Русско-венгерские отношения в период правления хана Узбека (1313–1342 гг.) // Золотоордынская цивилизация. – Вып.6. – Казань, 2013. – С.62–66.

⁴³ Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae gentiumque finitimarum historiam illustrantia. – Т.1. – №316, 334, 338.

⁴⁴ Annalista Thorunensis // Scriptorum rerum Prussicarum / Hrsg. von T.Hirsch, M.Töppen, E.Strehlke. – Bd.3. – Leipzig, 1866. – P.65 («Anno 1325 cruciferi viridis crucis in Polonia et Pomerania passagium predicarunt; sed in Prussiam prohibente fratre Wernerio magistro generali non venerunt» / «Року 1325 хрестоносці зеленого хреста в Польщі й Померанії проповідували хрестовий похід; але до Пруссії, через заборону верховного магістра – брата Вернера, вони не прийшли»).

⁴⁵ Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia / Ed. A.Theiner. – Т.1 – Romae, 1859. – №771 («для стримування невірних народів [...] що межують із королівством, проти яких [...] часто воювати доводиться»).

⁴⁶ Ibid. – №772.

⁴⁷ Petri de Dusburg Chronicon terrae Prussiae // Scriptorum rerum Prussicarum. – Bd.1. – P.213.

мало свої підстави, а тому включення до тексту русько-орденського договору від 1327 р. пункту про «захист від татар» аж ніяк не виглядало безглуздим анахронізмом.

V

У польській історіографії здавна побутує думка про участь руського ричарства в польсько-орденській війні 1327–1332 рр.⁴⁸ Підставою для такого висновку послугував лист (умовно датований кінцем 1331 р.) верховного магістра Лютера фон Брауншвайга до папи Іоанна ХХІІ, в якому висвітлювався перебіг бойових дій. Серед учасників кампанії 1330 р., котрі воювали на боці Владислава І Локетка, магістр назвав також русинів⁴⁹. Примітно, що жодне інше з джерел, які зберегли найбільш повні відомості про описувані події, не містить ніяких згадок про руський слід у тій війні. Натомість у хроніці Віганда з Марбурга чітко мовиться про те, кого саме на той час уважали ворогом Ордену⁵⁰:

«Tres reges erant hostes ordinis,
Lokut rex Polonie,
Gedemyn Lithwanie paganus
et rex Ungariae».

«Dri konige offenbären
des ordens viende wären:
von Polen konig Lokût,
zu Littowen ein heiden mût,
konig Gedemin genant,
und der konig von Ungerlant».

Відповідь на запитання про те, чи підтримував Юрій ІІ польського короля проти хрестоносців, може ховатися в тексті документа від 11 лютого 1334 р., що засвідчував намір князя поновити союзну угоду Руського королівства з державою Німецького ордену у Пруссії: «Verum eciam nos, ut obululancium seu latrancium et minus iuste detrahencium conductatui memorate unionis, qui concurrimus veritati referunt, ora concludamus et obstruamus, pretacta

⁴⁸ *Zakrzewski S.* Wpływ sprawy ruskiej na państwo Polskie w XIV w. // *Przegląd Historyczny.* – Т.23. – З.1. – Warszawa, 1921/1922. – S.96; *Zajączkowski S.* Polska a Zakon Krzyżacki w ostatnich latach Władysława Łokietka. – S.157; *Biskup M.* Analiza bitwy pod Płowcami i jej dziejowego znaczenia // *Ziemia Kujawska.* – Т.1. – Inowrocław, 1963. – S.83; *Biskup M., Labuda G.* Dzieje Zakonu krzyżackiego w Prusach: gospodarka, społeczeństwo, państwo, ideologia. – Gdańk, 1986. – S.346; *Ptak J.* Działania zbrojne Polski i Litwy przeciwko państwu krzyżackiemu w Prusach jesienią 1330 r. // *Studia Grunwaldzkie.* – Т.1. – Olsztyn, 1991. – S.44; *Biskup M.* Wojny Polski z Zakonem krzyżackim (1308–1521). – Gdańk, 1993. – S.21; *Biskup M., Czaja R., Długokęcki W.* [etc.]. Państwo zakonu krzyżackiego w Prusach: władza i społeczeństwo. – Warszawa, 2008. – S.111.

⁴⁹ *Preußisches Urkundenbuch.* – Bd.2. – №747 («Nec latet sanctam gratiam vestram, quomodo idem rex anno preterito [...] cum Ungaris, Litwinis, Ruthenis et Cumanis, iterum terras nostras intravit et tunc residuum brute, sue malignitatis erugine devastavit»).

⁵⁰ *Die Chronik Wigands von Marburg // Scriptorum rerum Prussicarum / Hrsg. von T.Hirsch, M.Töppen, E.Strehlke.* – Bd.2. – Leipzig, 1863. – P.471.

«Трое королів були ворогами Ордену:
Локут – король Польщі,
Гедимін – литовський язичник,
та король Угорщини».

«Трое королів, як відомо, ворогами Ордену
були:
король Польщі Локут,
у Литві один язичник мужній, що звався
королем Гедиміном,
і король Угорщини».

tenore presencium litterarum dignum duximus renovare, ut vultum et intuitum assumendo novitatis exultent ac letentur maiori prefulcimine firmitatis»⁵¹. Із процитованих слів Юрія випливає, що якісь недобррозичливіці намагалися несправедливо обмовити його перед Орденем, поширюючи неправдиві чутки, і тим прагнули зашкодити русько-орденським відносинам. Хто і для чого пліткував проти Юрія можна лише здогадуватися. Утім скидається на те, що поява цих пересудів була зумовлена одруженням руського князя з донькою Гедиміна – Офкою, яке відбулося 1331 р. у Плоцьку. Зближення Русі з Литвою мало б викликати роздратування серед орденської братії, і як наслідок – далекосяжні підозри. Слід зважати й на те, що лист Л. фон Брауншвайга написано наприкінці 1331 р., тобто після шлюбу Юрія з литовською князівною. Таким чином віднесення русинів до однієї вервечки ворогів Ордену (поряд з угорцями, литовцями й половцями), імовірно, було лише елементом ретроспективної екстраполяції, спричиненої більш пізніми подіями.

VI

Спроби Юрія II повернути колишню довіру та прихильність Ордену в особі верховного магістра Л. фон Брауншвайга, вочевидь, не досягли мети. Адже після його смерті (18 квітня 1335 р.) й обрання на посаду очільника Дітріха фон Альтенбурга князь в угоді від 20 жовтня 1335 р. вкотре спробував було залагодити існуючі непорозуміння з хрестоносцями «volentes litium dispendia equitatis et unionis compendio coartate ut per hoc zuzanie scrupulus evitari pacisque et concordie tranquillitas possit eo ferventius augmentari amiciae, pacis concordie et fedea amicabilis unionis»⁵², запевняючи верховного магістра в намірах виконувати попередньо укладені угоди, відтак обіцяв підписати союз «на вічні часи» («perpetuis temporibus») та непорушно його дотримуватися.

На відміну від попередніх договорів, у документах 1334 і 1335 рр. відповідальною стороною з руського боку, окрім князя, виступали також його бояри й рицарі («baronibus militibusque») – їхніми печатками скріплено обидві грамоти. Участь придворної знаті та князівських урядників в укладенні міждержавних договорів в історіографії здебільшого пояснюється посиленням впливу бояр на політику князя⁵³.

⁵¹ Preußisches Urkundenbuch. – Bd.2. – №826 («Ми ж, щоб закрити рота наклепникам та брехунам і тим, хто несправедливо шкодить умовам згаданого союзу, уважаємо за гідне, дбаючи про правду, відновити [нашу угоду] цим документом, щоб, набувши нового виразу та вигляду, вона втішалася новою силою й обґрунтованістю»).

⁵² Ibid. – Bd.3. – Lfg.1. – №28 («бажаючи обмежити шкідливість суперечок вигодою справедливості та єднання, щоб унаслідок цього зв'язку можна було уникнути недовіри, і щоб тим самим бурхливіше могли розвиватися спокій миру і злагоди та союзи дружби, миру й прихильного зближення»).

⁵³ Грушевський М. Історія України-Руси. – Т.3. – С.136–137 (див. тут і коментар до старшої історіографії); Купчинський О. Із спостережень над розвитком документа та діяльністю князівської канцелярії галицько-волинських земель XIII – першої половини XIV ст. // Записки Наукового товариства імені Шевченка. – Т.231: Праці комісії спеціальних (допоміжних)

Дещо по-іншому спробував розтлумачити цю обставину К.Форстройтер: «Може бути, що влада князя була занадто обмеженою для укладення такого важливого договору, якому й сам Орден надавав великого значення, власне, як і васали, тим паче, що князь не мав спадкоємців, на котрих лягло б зобов'язання дотримуватися цього договору»⁵⁴. Як бачимо, автор наголосив на тому, що угода мала важливе значення для самого Ордену, хоча перед тим констатував відсутність у тексті будь-якої конкретики стосовно цілей союзу.

Отож чи справді у залученні придворної знаті та урядників до підписання русько-орденських договорів слід убачати ознаки обмеження князівського суверенітету боярською радою з одночасним зростанням їхнього впливу на зовнішню політику держави? Ніхто з дослідників чомусь не звернув належної уваги на той факт, що з боку Ордену суб'єктом договорів 1334 й 1335 рр. виступав не лише верховний магістр, але також найвищі сановники («conpreceptoribus»), комтури («commendatoribus»), орденська братія («fratribus»), знать («nobilibus»), землі («terris») та їх мешканці («hominibus», «incolis»).

1334 p.⁵⁵

Руське королівство

«[...] cum nostris baronibus necnon commilitaribus, videlicet Chodore episcopo Galiciensi, Teme-
trio Detkone, Chotkone iudice nostre curie, Georgio
Calwo, Mychahеле Gelezarowicz, Alexandro Mold-
aowicz, Boriscone Craula nostrisque terris et homi-
nibus [...]»

Німецький орден

«[...] cum prehabito domino Ludero illustri
principe de Brunswik magistro generali Prussie et
suis conpreceptoribus, suis terris suisque tam no-
bilibus quam simpplcibus hominibus et incolis [...]»

1335 p.⁵⁶

Руське королівство

«[...] nos una cum dilectis et fidelibus nostris
baronibus militibusque, scilicet Demetrio

Німецький орден

«[...] cum prelibato reverendo mire professionis
domino Theodorico de Aldenburk, moderno

історичних дисциплін. – Л., 1996. – С.104. Пор.: *Крип'якевич І.* Галицько-Волинське князівство. – С. 111–112; *Шабельдо Ф.* Землі Юго-Западной Руси в составе Великого княжества Литовского. – С.35.

⁵⁴ *Forstreuter K.* Preußen und Rußland im Mittelalter... – S.14.

⁵⁵ «[...] із нашими боярами та рицарями, а саме Ходором, єпископом галицьким, Дмитром Дедьком, Хотком, суддею нашого двору, Юрієм Лисим, Михайлом Єлизаровичем, Олександром Молдавовичем, Борисом Кракулою, а також нашими землями й людьми [...]»

«[...] із вищезгаданим паном Лютером, славним вельможею з Брауншвайга, верховним магістром Пруссії, та його сановниками, його землями, його як знатними, так і простими людьми й мешканцями [...]»

⁵⁶ «[...] ми разом із нашими дорогими та вірними боярами, рицарями, а саме Дмитром Дедьком нашим, Михайлом Єлизаровичем, воеводою белзьким, Васьком Кудиновичем,

«[...] зі згаданим вельмишановним паном Теодоріхом з Альтенбурга, теперішнім верховним магістром вищезазаного Ордену шпиталю [святої Марії Німецького дому в

Detkone nostro, Mychalo Yelezarowicz, pallatino Belzensi, Wascone Kudynowicz, iudice curie nostre, Hryczkone Kossaczowicz, pallatino Premyslensi, Boriscone Crakula, pallatino Lemburgensi, Chodore Otek, pallatino de Luczel, Chotkone, filio Yeromiri [...] cum praefatis nostris baronibus, militibus, nobilibus, terris nostrisque et hominibus [...]»

magistro generali ordinis hospitalis supradicti suisque cum conpreceptoribus, commendatoribus, fratribus, nobilibus terrisque ipsorum et hominibus [...]»

Порівняльний аналіз текстів обох документів дає підстави говорити про те, що концепція союзу Руського королівства з Німецьким орденом передбачала надання йому загальнодержавної основи. Водночас відсутність визначених цілей і чітких зобов'язань із боку контрагентів нівелювали практичне значення цих угод. Юрій II прагнув зберігати дружні відносини з хрестоносцями так, як це було за його попередників. Також він погоджувався укласти союз, зміст котрого ніяким чином не розкривався у жодному з текстів.

Невідомо, чи редагування договорів 1334, 1335 рр. відбувалося за участі представників Ордену, адже ми не бачимо на документах їхніх печаток. Утім можна припустити, що існував ще один примірник аналогічного змісту, виставлений від імені верховного магістра і його сановників, який призначався для руського князя. Обидві грамоти, як видається, постали з ініціативи Юрія II та його найближчого оточення, і були спробою реанімувати дружні зв'язки з державою Німецького ордену. Упродовж останніх років свого життя руський князь, мабуть, не укладав нових угод із хрестоносцями. Принаймні ми не знаходимо свідчень прямих контактів володаря Русі з пруськими рицарями.

21 березня 1340 р. Юрій II помер, отруений боярами. За рік, чи довше, староста Руської землі Дмитро Дедько, звертаючись у листі до громади міста Торн, сповістив її про залагодження суперечки з польським королем Казимиром III, запевнивши торнських купців у тому, що вони можуть безперешкодно приїжджати до Львова. Обіцяв також відшкодувати збитки, заподіяні їм львів'янами після смерті «блаженної пам'яті руського князя»⁵⁷.

1. Після вигасання династії Романовичів і запрошення на галицько-волинський престол Болеслава Тройденовича руський двір спробував укласти компромісну угоду з Гедиміном, що мала бути скріплена заручинами мазовецького П'яста з донькою литовського князя Офкою (Євфимією). Однак, прямуючи на переговори до Вільна, руське посольство було перехоплене хрестоносцями.

судею нашого двору, Грицьком Коссачовичем, воеводою перемишльським, Борисом Кракулою, воеводою львівським, Ходором Отеком, воеводою з Луцька, Хотком, сином Яромира [...] із нашими названими боярами, рицарями, знаттю, а також нашими землями й людьми [...]»

Єрусалимі] та з його сановниками, комтурами, братами, знаттю та їхніми землями й людьми [...]»

⁵⁷ Preußisches Urkundenbuch. – Bd.3. – Lfg.1. – №415.

2. Згадки про татарську загрозу й боротьбу з кочовиками, що зустрічаються в листуванні королів Польщі та Угорщини з Римською курією 1320-х рр., дозволяють говорити про актуальність цієї проблеми у середовищі європейської правлячої еліти. З огляду на це, зобов'язання руського князя захищати землі Німецького ордену від татар цілком відповідало тогочасним політичним реаліям.

3. Немає достатніх підстав стверджувати, що Юрій II підтримував польського короля Владислава I Локетка у війні проти Ордену. Згадка в одному з орденських джерел про участь русинів у кампанії 1330 р. стала наслідком необґрунтованих чуток, породжених шлюбом руського володаря з литовською князівною.

4. Участь бояр в укладенні договорів 1334, 1335 рр. не була проявом слабкості князівської влади, натомість лише засвідчувала намір Юрія II надати цим документам загальнодержавної основи.

The relations between the Kingdom of Rus' and the state of the Teutonic Order in Prussia at Yurii II times are studied. The contents of the agreements concluded by the prince of Rus' and crusaders are analyzed. A hypothesis is made that after the death of the last Romanovych family members in the autumn 1324 aristocracy of Rus' sent envoys to the Great Duke of Lithuania Gediminas to approve of Boleslav Troidenovych candidature for the throne of Rus'. A famous in the historiography belief that knights of Rus' took part in the Polish-Teutonic war (1327–1332) is reconsidered.

Keywords: Yurii II, Kingdom of Rus', Teutonic Order, treaties, Tatar threat, Polish-Teutonic war.

